

بررسی رابطه ی بین شیوه ی فرزند پروری والدین با کم رویی دختران دبیرستان های شهر نورآباد ممسنی زهرا درویزه^۱ و شهذخت آزادی^{۲*}

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی رابطه ی شیوه ی فرزند پروری والدین با کم رویی دختران شهرستان نورآباد ممسنی انجام گرفته است. روش پژوهش، پیمایشی است. نمونه گیری به روش خوشه ای تصادفی چند مرحله ای با مراجعه به دبیرستان ها انجام شد. برای جمع آوری داده های پژوهش، از آزمون های کم رویی استنفورد و نحوه ی برخورد والدین استفاده شد که اعتبار این آزمون ها از روش آلفای کرونباخ به ترتیب $\alpha=0/72$ و $\alpha=0/78$ بدست آمد و برای تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون های همبستگی پیرسون، t و f استفاده شد. نتایج نشانگر این است که شیوه ی فرزند پروری، توقعات و انتظارات والدین با کم رویی دختران رابطه ی مستقیم، شیوه ی فرزند پروری محبت آمیز با کم رویی دختران رابطه ی عکس، شیوه ی فرزند پروری استقلال در امور شخصی با کم رویی دختران رابطه ی عکس و بین ترتیب تولد با کم رویی رابطه ای معنادار وجود دارد، فرزندان اول نسبت به فرزندان بعدی کم رو ترند و بین رشته ی تحصیلی (تجربی، ریاضی، انسانی) با کم رویی رابطه ای معنادار وجود دارد و دانش آموزان رشته ی ریاضی کم رو ترند. نتیجه گیری: بهتر است والدین از شیوه های فرزندپروری محبت آمیز و استقلال در امور شخصی بیش تر استفاده کنند و در حد امکان کم رویی خود را درمان کنند تا روی فرزندانشان تاثیر نداشته باشد.

واژه های کلیدی: شیوه ی فرزند پروری، کم رویی، دختران دانش آموز، والدین.

^۱ - دانشیار گروه روان شناسی دانشگاه الزهرا تهران.

^۲ - عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران.

*- نویسنده ی مسئول مقاله: shahdokhtazadi@yahoo.com

پیشگفتار

از روزی که بشر زندگی فردی را رها کرده و گرد هم جمع شدند تا در پرتو یک زندگی اجتماعی از امنیت و آسایشی بیشتر برخوردار شوند، همواره در راه ایجاد روابط بین فردی و سازگاری اجتماعی، با مشکلات مواجه بوده اند. چه بسا کسانی که به دلیل ناتوانی در ایجاد روابط اجتماعی با سرخوردگی و یأس از پیوند های عاطفی به انزوا و تنهایی روی می آورند « بدون تردید، در دنیای پیچیده ی امروز، فراوانی ناراحتی ها در بخش های ناشی از مشکلات ارتباطی و سازگاری اجتماعی، به مراتب بیش تر از بیماری های قلبی است! در واقع بسیاری از موارد ناراحتی های قلبی، خود، نتیجه ی فشارهای روانی- عاطفی و روابط ناسالم و یا ناموفق بین فردی است (افروز، ۱۳۷۶، ص ۱۱۹).

یکی از مسائل و معضلات موجود در ایجاد روابط عاطفی و بین فردی که در سال های اخیر مورد توجه کارشناسان تعلیم و تربیت، روان شناسان و مشاوران خانواده قرار گرفته است، پدیده ی کم رویی^۱ است. در گذشته پدیده کم رویی یک صفت پسندیده مرزی بود که معمولاً آن را با صفت پسندیده ای چون شرم و حیا اشتباه می گرفتند، اما امروزه کم رویی و داشتن احساس نا خوشایند در موقعیت های بین فردی مشکلی است که می توان از آن به عنوان یک معلولیت اجتماعی نام برد که می تواند مشکلات جدی را در راه اجتماعی شدن و سازگاری اجتماعی فرد مبتلا به آن، بوجود آورد (افروز، ۱۳۷۶، ص ۱۴۳).

کم رویی یعنی توجه بیش از حد به خود، اعمال، گفتار و یا حتی رفتار خود ترس از رو به رو شدن با دیگران، ترس از ایجاد ارتباط و برخورد با دیگران، ترس و نگرانی از مورد تأیید قرار نگرفتن و یا نگرانی از مورد استهزاء قرار گرفتن، جرأت اظهار نظر و بیان احساسات نداشتن، زیاد به قضاوت دیگران اهمیت دادن و مرور افکار غیر منطقی و اتوماتیک منفی هنگام رویارویی با یک موقعیت تازه و یا افراد نا آشنا صرف نظر از پرسش، صحبت و یا حتی پاسخ گفتن به سوالات مطرح شده، البته گاهی هم افراد کم رو هول و هراس خود را زیر پوشش نوعی استهزاء و تمسخر مخفی می کند (زیمباردو^۲، ۱۳۷۵: ص ۳۶).

کم رویی از جمله پدیده هایی است که در هر جامعه در بین افراد به چشم می خورد و معمولاً میزان شایان توجهی از کودکان، نوجوانان و بزرگسالان با وجود میل خویش، نا خواسته خودشان را در حصار از کم رویی محبوس می کنند و قادر به شکوفا کردن استعداد ها و خلاقیت های خویش و سود بردن از ظرفیت ها و توانمندی های ارزشمند خویش نیستند و از سوی دیگر، با

^۱ -shyness

^۲ -Zimbardo

توجه به این که کم رویی می تواند بر سازگاری اجتماعی و ارتباط بین فردی افراد تأثیر منفی بگذارد و خانواده نخستین محیطی است که کودک در آن از کیفیت روابط انسانی آگاهی پیدا می کند و در آن رشد می کند (احدی و بنی جمالی، ۱۳۷۱، ص ۲۳)، پس شیوه های گوناگون فرزند پروری و روش های تربیتی والدین می تواند با افزایش و یا کاهش کم رویی فرزندان رابطه داشته باشد.

پژوهش ها نشان می دهند که میزان کم رویی دختران بیش تر از پسران است. (زیمباردو ۱۹۷۷ و کروزر^۱ ۱۹۹۵) و این مسئله در دختران اول خانواده بیش تر صدق می کند. کم رویی پدر و مادر به میزان زیادی با کم رویی فرزند اول ارتباط دارد (دکتر لوسیل فورود^۲ ۱۹۹۱). یکی از بیش ترین علل کم رویی رو به رو شدن با موقعیت های جدید بویژه زمانی که خود فرد در معرض توجه قرار می گیرد، تشخیص داده می شود (زیمباردو، ۱۳۸۰: ص ۲۳). کودکان والدین مستبد پیشرفت خوبی در مدارس دارند و از فعالیت های انحراف آمیز خود داری می کنند، اما دارای اعتماد به نفس و شایستگی های اجتماعی اندکی هستند و میزان خجولی در این بچه ها بالا است (بامریند^۳، ۱۹۸۹ و لم برن^۴ و همکارانش، ۱۹۹۱). کاگان^۵ (۱۹۹۴) علت کم رویی را در اثر روابط نادرست بین فردی و سازش نایافتگی های اجتماعی در مراحل رشد در خانه و مدرسه گزارش کرده است. همچنین باس^۶ (۱۹۹۹) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که کم رویی در فرزندان اول خانواده بیش تر است و در فرزندان که دارای والدین مستبد و سخت گیر هستند، بیش تر مشاهده می شود. پناهنده (۱۳۷۲) در پژوهش خود در تهران به این نتیجه رسید که « والدین با عزت نفس بالا نسبت به والدین با عزت نفس پایین کم تر فرزندان خود را سرزنش و تنبیه می کنند ».

رفتار والدین گرم و حمایت کننده با رفتار خود بیانگری کودکانشان ارتباط دارد. در حالی که رفتار والدین تنبیه گر و محدود کننده با انفعال پایدار کودک، عصبانیت دایمی و اضطراب اجتماعی کودک رابطه دارد (برونشینی^۷، ۱۹۹۴). پژوهش ها نشان می دهند که نگرش پذیرنده و دموکراتیک، نگرش مقتدرانه ی منطقی و نگرش قاطع و اطمینان بخش والدین با رشد ذهنی، امنیت عاطفی، مهارت اجتماعی بالا، عزت نفس بالا، کفایت بالا، بهداشت روانی رابطه دارند، در

¹ -Crozeer

² -Losil forod

³ - Baumrind

⁴ - Lambern

⁵ -Kagan

⁶ - Buss

⁷ -Bronsheiny

حالی که والدین طرد کننده و سلطه جو فرزندانی متزلزل، سرکش، پرخاشگر و ستیزه جو دارند (بالدوین^۱ ۱۹۴۵، بامریند ۱۹۷۳، مک کوبی^۲ ۱۹۸۳ و بوری^۳ ۱۹۹۱).

پور انضای (۱۳۷۱) در پژوهش خود در زمینه ی پایگاههای اقتصادی- اجتماعی بالا و پایین در خانواده و تأثیر آن روی اعتماد به نفس به این نتیجه رسید « که بین اعتماد به نفس دانش آموزان با پایگاه اقتصادی- اجتماعی بالا با خانواده های دارای پایگاه اقتصادی- اجتماعی پایین تفاوت معنادار وجود دارد ».

بهرامیان (۱۳۷۴) در پژوهش خود با عنوان بررسی نگرش های تربیتی والدین بر رشد اجتماعی دانش آموزان به این نتیجه رسید که: « رشد اجتماعی کودکان با والدین با نگرش تربیتی مثبت، سریع تر از کودکان با والدین با نگرش تربیتی منفی است ».

امینی (۱۳۷۶) در پژوهش خود به بررسی رابطه ی کم رویی با پیشرفت تحصیلی، فردی و ترتیب تولد پرداخت به این نتیجه رسید که: « بین دو گروه افراد کم رو و غیر کم رو، از لحاظ مردودی، پیشرفت تحصیلی و ترتیب تولد رابطه ای معنادار وجود دارد ».

در پژوهشی دیگر جلیلیان (۱۳۷۴) به ارتباط بین جنسیت و کم رویی بین دانشجویان پرداخت و به این نتیجه رسید که: « میانگین کم رویی در دختران بیش تر از پسران است ».

با توجه به اهمیت پدیده ی کم رویی و این که بر اساس پژوهش های انجام گرفته مشخص می شود که میزان کم رویی در زنان بیش تر مردان است و با تکیه بر این نکته که امروزه مشارکت زنان در فعالیت های اجتماعی امری ضروری است، لازم است هرچه سریع تر گام هایی موثر تر در راه پیشگیری و درمان آن برداشته شود، اما ابتدا لازم است عوامل مرتبط با کم رویی تشخیص داده شود و فرد کم رو شناخته شود. هدف این پژوهش پاسخ به این سوال است که آیا کم رویی دختران با شیوه ی فرزند پروری آن ها رابطه دارد؟

فرضیه های پژوهش

۱- بین ارابه ی مسئولیت و استقلال از سوی والدین با کم رویی دختران رابطه ای معنادار وجود دارد.

۲- بین تنبیه و سرزنش والدین با کم رویی دختران رابطه ای معنادار وجود دارد.

۳- بین توقعات و انتظارات والدین با کم رویی دختران رابطه ای معنادار وجود دارد.

^۱ -Baldwin

^۲ -Maccoby

^۳ -Boury

- ۴- بین رفتار محبت آمیز والدین با کم رویی دختران رابطه ای معنادار وجود دارد.
 ۵- بین میزان درآمد خانواده با کم رویی دخترات رابطه ای معنادار وجود دارد.
 ۶- بین ترتیب تولد فرزندان با کم رویی دختران رابطه ای معنادار وجود دارد.
 ۷- بین رشته تحصیلی با کم رویی دختران رابطه ای معنادار وجود دارد.

روش پژوهش

روش این پژوهش پیمایشی و به شیوه ی علی مقایسه ای است.

جامعه آماری و نمونه

جامعه ی آماری این پژوهش را دانش آموزان دختر دوم دبیرستان های شهر نورآباد ممسنی در سال تحصیلی ۸۵-۸۴ تشکیل می دهند و نمونه ی پژوهش، شامل ۲۰۰ نفر از دانش آموزان دختر که از میان ۲۷ مدرسه ۵ مدرسه بر حسب شرایط دموگرافیک (شمال، مرکز، شرق، غرب و جنوب) انتخاب شدند و از میان این دبیرستان ها، در مقطع دوم دبیرستان از میان ۳ رشته (ریاضی، تجربی و انسانی) از هر کلاس نیمی از دانش آموزان بشکل تصادفی انتخاب گردیدند.

ابزار پژوهش

پرسشنامه ی کم رویی استنفورد دارای ۴۰ سوال چهار گزینه ای است و در دانشگاه استنفورد ساخته شده است. فرم اصلی این پرسشنامه ۴۴ سوال دارد که پس از هنجار یابی آن در ایران (عبادت، ۱۳۷۶) ۴ سوال آن حذف و ۴۰ سوال باقی مانده است.

همان گونه که گفته شد، این پرسشنامه دارای ۴۰ سوال ۴ گزینه ای است که گزینه های آن بسته به میزان کم رویی که به خود اختصاص می دهند، نمره ی یک تا چهار می گیرند. به این ترتیب که گزینه ای که نشان دهنده ی کم ترین حالت کم رویی است، نمره ی یک و به ترتیب گزینه های بعدی نمره ی ۲ و ۳ و به گزینه ای که بیش ترین حالت کم رویی را نشان می دهد نمره ی ۴ تعلق می گیرد. دامنه ی نمره های این پرسشنامه بین ۱۶۰-۴۰ می باشد. اعتبار یابی این پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ برای دختران $\alpha=0/862$ و $\alpha=0/827$ و در کل $\alpha=0/847$ بدست آمد (عبادت، ۱۳۷۶).

پرسشنامه ی نحوه ی برخورد والدین (ویژه ی دانش آموزان)- این پرسشنامه در دانشگاه تربیت معلم زیر نظر دکتر ثنائی (۱۳۷۳) ساخته شده است که چهار بعد از ابعاد رفتاری والد-

فرزند را می‌سنجد، بنابراین دارای چهار مقیاس بوده که همه ی مقیاس‌ها از نوع پنج درجه ای هستند. ۲۳ سوال دارای مقیاس‌های چهار گانه عبارتند از:

۱- مسئولیت و استقلال در کارهای شخصی: (دادن مسئولیت، تشویق به استقلال و تصمیم‌گیری در مورد نحوه ی گذراندن اوقات فراغت، انتخاب لوازم شخصی، مطالعه ی کتب مورد علاقه، برنامه‌ریزی برای کارهای روزانه و شخصی) عبارت‌های ۱ تا ۹ این بعد رفتاری را می‌سنجد.

۲- تنبیه و سرزنش والدین: (سرزنش در مقابل دیگران، توجه به کارهای اشتباه‌ها، تنبیه شدن صحیح، فرصت برای فکر کردن در مورد اشتباهها، سرزنش کردن در تصحیح اشتباهها، تنبیه شدن در صورت عدم موفقیت در کارها، استفاده از تنبیه بیشتر از تشویق، تنبیه شدن در صورت عدم اجرای دستورهای والدین) عبارت‌های ۷ تا ۱۳ این بعد رفتاری را می‌سنجد.

۳- توقعات و انتظارات والدین با توجه به توانایی‌ها: (فشار به فرزندان از لحاظ جسمی و ذهنی، توجه به توانایی و عدم علاقه در انجام کارهای محوله). پرسش‌های ۱۴ تا ۱۶ این بعد رفتاری را می‌سنجد.

۴- رفتار محبت‌آمیز والدین: (دلگرمی و صمیمیت، ارزش قائل بودن برای خواسته‌ها و نظرات، دلگرمی و امیدواری دادن در صورت عدم موفقیت در کلاس‌ها، اعتماد و درک کردن، توجه به نظرات، حرف‌ها، بیان احساسات بدون نگرانی) عبارت‌های ۱۷ تا ۲۳ این بعد رفتاری را می‌سنجد.

ضریب پایایی محاسبه شده برای این پرسشنامه با روش دو نیمه کردن به وسیله ی پناهنده (۱۳۷۳) ۰/۶۷ گزارش شد که با دیگر روایی پرسشنامه با استفاده از روش بازآزمایی به وسیله ی خانم عفت یحیی (۱۳۷۶) ۰/۶۸ تا ۰/۸۲ بدست آمد.

برای بدست آوردن پایایی ابزارها اندازه‌گیری در طول زمان از آلفای کرونباخ استفاده شد که پیش از اجرای پژوهش در یکی از مدارس تعدادی از هر دو پرسشنامه کم‌رویی و نحوه ی برخورد والدین را بین ۳۰ نظر دانش‌آموزان سال دوم دبیرستان توزیع نمودم و سپس دو هفته بعد نیز این کار را تکرار کردم که میزان آلفای کرونباخ بدست آمده برای پرسشنامه ی کم‌رویی $\alpha=0/78$ و برای پرسشنامه نحوه ی برخورد والدین $\alpha=0/72$ بدست آمد.

روش گردآوری داده‌ها

برای گردآوری داده‌ها، دو پرسشنامه ی کم‌رویی استنفورد و نحوه ی برخورد والدین به هر نفر دانش‌آموز داده شد و روی هم ۲۰۰ پرسش‌نامه به وسیله ی دانش‌آموزان تکمیل شد و با وجود آن که از قبل، جلسه ی توجیهی در هر کلاس برگزار می‌شد، ۲۰ تا ۲۵ دقیقه زمان لازم برای پر کردن پرسش‌نامه‌ها نیز داده شد، اما محدودیت زمانی در تکمیل آن‌ها وجود نداشت. تحلیل

یافته ها نیز به وسیله ی کامپیوتر و از راه نرم افزار SPSS، با روش های آماری همبستگی پیرسون، t و f انجام شد.

یافته های پژوهش

یافته های توصیفی

جدول ۱- رشته ی تحصیلی گروه مورد مطالعه

رشته ی تحصیلی	انسانی	تجربی	ریاضی	کلیه ی رشته ها
فراوانی	۶۶	۶۷	۶۷	۲۰۰
درصد	٪۳۳	٪۳۳/۵	٪۳۳/۵	٪۱۰۰

همان گونه که در جدول ۱ مشاهده می شود، ۳۳ درصد از افراد گروه نمونه در رشته ی انسانی، ۳۳/۵ درصد در رشته ی تجربی و ۳۳/۵ درصد در رشته ی ریاضی مشغول به تحصیل هستند.

جدول ۲- میزان درآمد والدین گروه مورد مطالعه

میزان درآمد	بالا (۴۵۰ هزار تومان به بالا)	متوسط (۲۵۰ تا ۴۵۰ هزار تومان)	پایین (از ۲۵۰ هزار تومان به پایین)	کل
فراوانی	۶۴	۷۱	۶۵	۲۰۰
درصد	٪۳۲	٪۳۵/۵	٪۳۲/۵	٪۱۰۰

همان گونه که در جدول ۲ مشاهده می شود، ۳۲ درصد افراد گروه نمونه دارای والدین با درآمد بالا، ۳۵/۵ درصد دارای والدین با درآمد متوسط و ۳۲/۵ درصد آن ها دارای والدین با درآمد پایین هستند.

جدول ۳- ترتیب تولد گروه مورد مطالعه

ترتیب تولد	اول	دوم یا بیش تر	کل
فراوانی	۸۰	۱۲۰	۲۰۰
درصد	٪۴۰	٪۶۰	٪۱۰۰

همان گونه که در جدول ۳ مشاهده می شود، ۴۰ درصد افراد گروه نمونه فرزندان اول خانواده بودند و ۶۰ درصد آن ها فرزندان دو یا بیش تر خانواده بودند.

یافته های استنباطی پژوهش

برای پاسخ گویی به فرضیه ی نخست، یعنی بررسی رابطه ی بین شیوه ی فرزند پروری توقعات و انتظارات والدین با کم رویی دختران، از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ آمده است. با توجه به داده های جدول، همبستگی بدست آمده برابر با 0.304 است که این مقدار از لحاظ آماری معنادار است، بنابراین با اطمینان ۹۹ درصد ($p < 0.01$) می توان گفت که بین میزان کم رویی دختران با شیوه ی فرزند پروری توقعات و انتظارات والدین رابطه ی مستقیم وجود دارد و فرض صفر رد می شود.

جدول ۴- همبستگی بین کم رویی دختران و شیوه ی فرزند پروری توقعات و انتظارات والدین

سطح معناداری	سبک فرزند پروری توقعات و انتظارات والدین	کم رویی
۰.۱	۰.۳۰۴	

نتایج جدول ۴ نشان داد که نوجوانان کم رو در خانواده هایی که دارای والدین کمال جوی، آرمان گرا، داشتن انتظارات نامعقول از فرزندان و سخت گیری بیش از حد بر کودکان و نوجوانان هستند، زندگی می کنند. برخی از پژوهش ها هم به نتایج مشابهی دست یافتند که روش فرزند پروری توقعات و انتظارات والدین با کم رویی فرزندان رابطه ای مستقیم دارند.

پژوهش نلسون^۱ (۲۰۰۱) در زمینه ی ارتباط شیوه های فرزند پروری با کم رویی فرزندان بیانگر این فرضیه است که در بچه هایی که تحت کنترل شدید والدین قرار دارند، کم رویی بیش تر دیده می شود.

والدینی که رفتار فرزندانشان را زیاد از حد کنترل می کنند و بیش تر به فکر برآورده ساختن نیازهای خود هستند تا نیازهای فرزندانشان، کودکانی می پروراند که گرچه تا حدودی زیادی خویشتن دارند، اما در برخورد با موقعیت ها یا افراد جدید از احساس امنیت و اطمینان به نفس کافی برخوردار نیستند (بامریند، ۱۹۶۶).

برای بررسی فرضیه ی دوم یعنی بررسی رابطه ی بین شیوه ی فرزند پروری محبت آمیز والدین با کم رویی دختران نیز از همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۵ آمده است. همان گونه که مشاهده می شود، میزان همبستگی بین دو متغیر کم رویی و شیوه ی فرزند پروری محبت آمیز برابر با 0.40 است که این میزان از لحاظ آماری معنادار است، بنابراین با

^۱- Nelson

اطمینان ۹۹ درصد ($p < /0.1$) می توان گفت که یک همبستگی منفی بین کم رویی دختران و شیوه ی فرزند پروری محبت آمیز وجود دارد و فرض صفر رد می شود.

جدول ۵- همبستگی بین کم رویی دختران و شیوه ی فرزند پروری محبت آمیز والدین

سطح معناداری	سبک فرزند پروری محبت آمیز والدین	
/0.1	-/40	کم رویی

نتایج جدول ۵ نشان داد که رشد سالم و مستقلانه ی کودک در کانون گرم و پر محبت خانواده امکان پذیر است. برخی از پژوهش ها هم به نتایجی مشابه دست یافتند که روش فرزند پروری محبت آمیز با کم رویی فرزندان، رابطه ی معکوسی دارد.

براساس نتایج پژوهش های تجربی (فلسی^۱، ۱۹۴۰) در رابطه با کودک-والد به این نتیجه رسید که کودکان ویژگی هایی مانند اعتماد بنفس، استقلال، رهبری، برونگرایی، توانایی رویارویی با موفقیت و افراد جدید و کنترل فردی را جملگی در محیط گرم و پر محبت خانواده می آموزد، مشروط به این که کوشش های فردی و استقلال در اخذ تصمیم و همچنین رفتارهای مستقلانه مورد تشویق و پاداش قرار گیرد.

برای بررسی فرضیه ی سوم، بررسی رابطه ی بین شیوه ی فرزند پروری استقلال در امور شخصی والدین با کم رویی دختران، نیز از همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۶ آمده است. همان گونه که مشاهده می شود، میزان محاسبه شده بین دو متغیر کم رویی و شیوه ی فرزند پروری استقلال در امور شخصی برابر با $-/606$ است که این مقدار از لحاظ آماری معنادار است، بنابراین با اطمینان ۹۹ درصد ($p < /0.1$) می توان گفت که یک همبستگی منفی بین کم رویی دختران و شیوه ی فرزند پروری استقلال در امور شخصی وجود دارد و فرض صفر رد می شود.

جدول ۶- همبستگی بین کم رویی دختران و شیوه ی فرزند پروری استقلال در امور شخصی والدین

سطح معناداری	سبک فرزند پروری استقلال در امور شخصی والدین	
/0.1	-/606	کم رویی

¹ -Falsi

نتایج جدول ۶ نشان می دهد که والدین دموکراتیک با فرزندان ارتباط دوستانه ای دارند؛ آن ها را به داشتن اهداف عالی در زندگی تشویق می کنند، مسئولیت هایی را در خانواده به آن ها واگذار می کنند و نظرات آن ها را در تصمیم گیری های خانواده جویا می شوند و با این طرز تربیت امکان رشد اجتماعی را در آن ها پیشینه می کنند. برخی از پژوهش ها هم به نتایج مشابهی دست یافتند که روش فرزند پروری استقلال در امور شخصی با کم رویی فرزندان رابطه ی عکس دارند. کنترل مداوم، محدودیت های معقول با حدود مشخص اگر با آزادی عمل فردی و تشویق به استقلال فردی همراه باشد، به مسئولیت پذیری اجتماعی، عزت نفس بالا، مهارت گفتاری، استقلال فردی و کفایت شناختی منجر خواهد شد (کوپر اسمیت^۱، ۲۰۰۰).

فرزندان والدین قاطع و اطمینان بخش تمایل به انجام کارهای مثبت دارند، احساس محبت نسبت به همسالان، همکاری با بزرگ سالان، استقلال، فعال بودن، پیش رفت تحصیلی و خویشتن دار بودن از ویژگی های عمده ی آن ها بشمار می رود (برنت^۲، ۱۹۹۲).

برای بررسی فرضیه ی چهارم، بررسی رابطه ی بین شیوه ی فرزند پروری تنبیه و سرزنش والدین با کم رویی دختران، نیز از همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج آن در جدول ۷ آمده است. همان گونه که مشاهده می شود، میزان همبستگی محاسبه شده بین دو متغیر کم رویی و شیوه ی فرزند پروری تنبیه و سرزنش والدین برابر با ۰/۲۳ است که این مقدار از لحاظ آماری معنادار نیست، بنابراین با اطمینان ۹۹ درصد ($p < 0.01$) می توان گفت که بین کم رویی دختران و شیوه ی فرزند پروری تنبیه و سرزنش والدین رابطه وجود ندارد و فرض صفر تأیید می شود.

جدول ۷- همبستگی بین کم رویی دختران و شیوه ی فرزند پروری تنبیه و سرزنش والدین

سطح معناداری	سبک فرزند پروری تنبیه و سرزنش والدین	کم رویی
۰/۱	۰/۲۳	

نتایجی جدول ۷ نشان می دهد که شیوه ی فرزند پروری تنبیه و سرزنش والدین با کم رویی دختران رابطه ندارد، اما پژوهش های که در این زمینه صورت گرفته با این نتایج همسو نمی باشد. رفتار خصومت آمیز و تنبیه گر والدین منجر به بی کفایتی اجتماعی در کودکان می شود (بامریند، ۱۹۶۷).

¹ -Cooper Smith

² - Berent

تنبیه کردن و انتقاد کردن از کودک، همواره احساس ارزشمندی را پایین می آورد و باعث می شود که آن ها بصورت افرادی درآیند که با احساس خود کم بینی به خود نگاه می کنند (به پژوه، ۱۳۷۶، ص ۳۶).

برای بررسی فرضیه ی پنجم بررسی کم رویی دختران با میزان درآمد خانواده، از آزمون f جهت مقایسه ی آن ها استفاده شد که یافته های آن در جدول ۸ آمده است. همان گونه که مشاهده می شود مقدار f محاسبه شده برابر ۱/۳۲ است که این مقدار از لحاظ آماری معنادار نیست، بنابراین با سطح اطمینان ۹۹ درصد ($P < 0.01$) می توان نتیجه گرفت که سطح درآمد خانواده تأثیری در میزان کم رویی دختران ندارد و فرض صفر تأیید می شود.

جدول ۸- تحلیل واریانس محاسبه شده بین کم رویی دختران و درآمد خانواده

شاخص های آماری منابع پراکندگی	مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	f	سطح معناداری
بین گروهها	۱۵۳/۱۴	۲	۷۶/۵۷		
درون گروهها	۲۶۶۴۰/۸۱	۱۹۷	۱۳۵/۲۳	۱/۳۲	۱/۵۶
کل	۲۶۷۹۳/۹۵	۱۹۹			

نتایج جدول ۸-۱ نشان می دهد که میزان درآمد خانواده با کم رویی دختران رابطه ای معنادار ندارد. این فرضیه را می توان به این شکل توجیه کرد که بافت فرهنگی و شیوه ی زندگی در این شهر بیش تر به شکل سنتی و گروهی است و ارتباط با همسالان و دیگران از همان کودکی زمینه ی رشد و بروز رفتارهای اجتماعی را فراهم می کند و چون این شیوه ی زندگی به گونه ی معمول در زندگی مردم وجود دارد، میزان درآمد خانواده ها در بروز و شکل گیری رفتارهای اجتماعی چندان موثر نخواهد بود.

امید اکبری قمصری (۱۳۷۲) از پژوهش خود با عنوان «نقش خانواده در اجتماعی کردن فرزندان» به این نتیجه رسید که فرزندان خانواده های مرفه با وضع اقتصادی بهتر در سبک صلاحیت های اجتماعی شدن چندان موفق نخواهند بود.

برای بررسی فرضیه ی ششم، بررسی میان رشته ی تحصیلی و کم رویی دختران، از آزمون تحلیل واریانس یک رابطه جهت مقایسه ی آن ها استفاده شد که یافته های آن در جدول ۹ آمده است. همان گونه که مشاهده می شود، مقدار ب محاسبه شده برابر با ۱۱/۵۳ است که این مقدار از لحاظ آماری معنادار است، بنابراین با اطمینان ۹۹ درصد می توان نتیجه گرفت که نوع رشته ی تحصیلی بر میزان کم رویی دختران تأثیر گذار است.

جدول ۹ - تحلیل واریانس محاسبه شده بین کم رویی دختران و رشته ی تحصیلی

سطح معناداری	f	میانگین مجذورات	df	مجموعه مجذورات	شاخص های آماری منابع پراکندگی
/۰۰۰		۱۸۴۸/۲۲	۲	۳۶۹۶/۴۵	بین گروهها
	۱۱/۵۳	۱۶۰/۲۴	۱۹۷	۳۱۵۶۷/۷۶	درون گروهها
			۱۹۹	۳۵۲۶۴/۲۲	کل

نتایج جدول ۹-۱ نشان داد که میزان کم رویی در بین رشته های گوناگون تحصیلی (انسانی، تجربی و ریاضی) متفاوت است و میزان کم رویی در بین دانش آموزان رشته ی ریاضی بیش تر از دانش آموزان رشته ی تجربی و انسانی است که در این زمینه هیچ گونه پژوهش حمایتی که بتواند فرضیه ی ما را حمایت کند، صورت نگرفته است بلکه براساس بیانات مسئولان و دبیران مدارس که چنین تفاوتی را مشاهده می کردند، این فرضیه تدوین گردید که البته تفاوتی معنا دار نیز مشاهده شد.

می توان این فرضیه را این گونه توجیه کرد که دانش آموزان رشته ی ریاضی بیش تر با اعداد، ارقام و فرمول سر و کار دارند، حجم مواد درسی نیز وقت گیر است و در اصل کیفیت مواد درسی به گونه ای است که ارتباطات را کم می کند و دانش آموز بیش تر به صورت انفرادی کار می کند و این دانش آموزان در مقایسه با دانش آموزان علوم انسانی که گروهی کار می کنند و ارتباطات بین فردی بیش تری نیز دارند، کم روتر خواهند بود.

جدول ۱۰ - آزمون تعقیبی شفه

سطح معناداری	خطای استاندارد	میانگین تفاوت ها	رشته	رشته
/۰۳	۲/۱۸	-۵/۸۵	ریاضی	تجربی
/۱۰	۲/۱۹	۴/۶۶		انسانی
/۰۳	۲/۱۸	۵/۸۵	تجربی	ریاضی
/۱۰	۲/۱۹	۱۰/۵۱		انسانی
/۱۰	۲/۱۹	-۴/۶۶	تجربی	انسانی
/۰۰۰	۲/۱۹	-۱۰/۵۱		ریاضی

$p < /۰۵$

همان گونه که در جدول مشاهده می شود بین رشته های تحصیلی ریاضی، تجربی و انسانی از لحاظ میزان کم رویی تفاوت وجود دارد.

جهت بررسی فرضیه ی هفتم بررسی بین کم رویی دختران و ترتیب تولد آن ها از آزمون t مستقل استفاده شد که یافته های آن در جدول (۱۱-۱) آمده است. همان گونه که در جدول مشاهده می شود، مقدار t محاسبه شده برابر با ۴/۹۱ است که در سطح اطمینان ۹۹ درصد ($p < /0.1$) این میزان از لحاظ آماری معنا دار است و با سطح اطمینان ۹۹ درصد می توان گفت که بین کم رویی دختران و ترتیب تولد آن ها رابطه ای معنا دار وجود دارد و فرض صفر رد می شود.

جدول ۱۱- مقایسه ی میانگین محاسبه شده بین کم رویی دختران و ترتیب تولد آن ها

شاخص های آماری ترتیب تولد	تعداد	میانگین	انحراف معیار	df	t محاسبه شده	سطح معناداری
اول	۸۰	۹۴/۰۵	۱۲/۶۰	۱۹۸	۴/۹۱	/۰۰۰
دومی ها یا بیش تر	۱۲۰	۸۶/۱۲	۱۰/۱۱			

نتایجی که از جدول ۱۱-۱ بدست آمد، نشان می دهد که میزان کم رویی در فرزندان اول خانواده بیش تر است. بنظر می رسد پدران و مادران خجالتی، به احتمال زیاد یک فرزند خجالتی دارند که بیش تر فرزند اول است، بچه های بعدی اغلب کم تر خجالتی هستند و این به این دلیل است که پدر و مادرها روی بچه های بعدی حساب باز نمی کنند و تعاملات بچه های بعدی افزایش می یابد.

برخی از پژوهش ها نیز به نتایجی مشابه در این زمینه که کم رویی در فرزندان اول خانواده بیش تر است، دست یافته است.

زیمباردو (۱۹۷۷) در پژوهشی در دانشگاه کالیفرنیا، در میان ۲۵۲ کودک دختر و پسر از هنگام تولد تا بلوغ، به این نتیجه رسید که فرزندان اول چه پسر و چه دختر، خجالتی تر از فرزندان دیگر بودند.

بحث و نتیجه گیری

اگر منابع دانسته های کودک و ریشه های رفتار یا اتخاذ شکل گیری شخصیت او را جستجو کنیم، به این نتیجه خواهیم رسید که مهم ترین احساس و منبع آن خانواده است. از نظر علمی خانواده مهم ترین عامل سازندگی یا ویرانی بنای رفتار، تشکل و سازماندهی زیستی، ذهنی، روانی، عاطفی و اخلاقی کودک و مهم ترین عامل تکوین شخصیت است. نوع تربیت، القائات، نظم بخشی و سازماندهی خانواده در رشد یا عدم رشد کودک موثر است.

بالدوین (۱۹۴۵) بیان می کند که نگرش های پذیرنده و دموکراتیک والدین امکان رشد را بیشینه می کند، در حالی که فرزندان این والدین، رشد ذهنی، ابتکار، امنیت عاطفی و نظارتی فزاینده را نشان می دهند. والدین طرد کننده و سلطه جو فرزندان متزلزل، سرکش، پرخاشگر و ستیزه جو دارند.

این پژوهش به موضوع کم رویی دختران و ارتباط آن با شیوه ی فرزند پروری والدین در بین دانش آموزان دبیرستان های دخترانه ی شهر نورآباد پرداخت و نتایج آماری نشان داد که شیوه ی فرزند پروری تنبیه و سرزنش والدین با کم رویی رابطه ای ندارد، شیوه ی فرزند پروری توقعات و انتظارات والدین با کم رویی رابطه ی مثبت دارد و شیوه های فرزند پروری استقلال در امور شخصی و همچنین محبت آمیز با کم رویی نوجوانان رابطه ی معکوس دارد. پژوهش های نلسون (۲۰۰۱)، بالدوین (۱۹۹۵)، فلسی (۱۹۴۰)، بامریند (۱۹۶۷)، برنت (۱۹۹۲) و باس (۱۹۹۷) این مطلب را تأیید می کنند. رفتار خصومت آمیز و تنبیه گر والدین منجر به بی کفایتی اجتماعی در کودکان می شود. بالدوین (۱۹۹۵) و بامریند (۱۹۶۷). بر اساس نتایج پژوهش های تجربی فلسی (۱۹۴۰) در رابطه با روابط کودک-والد، کودکان ویژگی هایی مانند اعتماد به نفس، استقلال، رهبری، برونگرایی، توانایی روبرویی با موقعیت ها و افراد جدید و کنترل فردی را در محیط گرم و پر محبت خانواده می آموزد، مشروط بر این که کوشش های فردی و استقلال در اخذ و همچنین رفتار های مستقلانه مورد تشویق قرار گیرند.

پس با در نظر گرفتن نقش خانواده در رشد و شکوفایی شخصیت کودک و ایجاد امنیت روانی برای او، لزوم توجه به شیوه های برخورد آن ها با فرزندان و عوامل مربوط به آن از اولویت برخوردار است. با توجه به نتایج این پژوهش، در آموزش و پرورش و مراکز مشاوره، بایستی شیوه های تربیتی محبت آمیز و استقلال در امور شخصی بیش تر به والدین آموزش داده شوند.

منابع

- ۱- احدی، ح. بنی جمالی، ش. ۱۳۷۱. روان شناسی رشد مفاهیم بنیادی در روان شناسی کودک. تهران: انتشارات بنیاد. چاپ اول.
- ۲- افروز، غ. ۱۳۷۶. کم رویی و روش های درمان آن. تهران: انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی. چاپ اول.
- ۳- آزاد، ح. ۱۳۷۵. آسیب شناسی روانی. تهران: انتشارات بعثت. چاپ سوم.
- ۴- افروز، غ. ۱۳۷۴. روان شناسی کم رویی و روش های درمان آن. تهران: انتشارات دفتر نشر فرهنگ اسلامی. چاپ دوم.
- ۵- به پژوه، ا. ۱۳۷۶. اصول برقراری رابطه ی انسانی با کودک و نوجوان (مجموعه راهنمایی خانواده سالم). تهران: انتشارات رویش. چاپ اول.
- ۶- پروین، ل. ۱۳۷۳. روان شناسی شخصیت: نظریه و تحقیق. مترجمان: محمد جعفر جوادی و پروین کدیور. تهران: انتشارات رسا. چاپ اول.
- ۷- پور افکاری، ن. ۱۳۷۳. فرهنگ جامع روان شناسی- روان پزشکی، فرهنگ معاصر. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. چاپ سوم.
- ۸- دادستان، پ. ۱۳۷۶. روان شناسی مرضی تحولی. تهران: انتشارات سمت. چاپ دوم.
- ۹- دلاور، ع. ۱۳۶۸. روش های تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی. تهران: انتشارات پیام نور. چاپ اول.
- ۱۰- دوسن، توماس. ۱۳۷۳. چاره کم رویی. ترجمه: محمد حسین سروری. تهران: انتشارات آسیا. چاپ اول.
- ۱۱- زیمباردو، ف. جی. ۱۳۷۵. چرا خجالت می کشیم. مترجم: توراندخت مالکی. تهران: انتشارات علم. چاپ اول.
- ۱۲- زیمباردو، ف. جی. ۱۳۸۰. کم رویی چیست و چه باید کرد. مترجم: نسرین پارسا. تهران: انتشارات پرنیان. چاپ اول.
- ۱۳- ساروخانی ۱۳۷۵. مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده. تهران: انتشارات سروش. چاپ اول.
- ۱۴- سرود، زهره، بازرگان، عباس، حجازی، الهه(۱۳۷۶). روش ها و تحقیق در علوم رفتاری. تهران: چاپ سپهر نقش. چاپ اول.
- ۱۵- سعیدی، م. ۱۳۶۲. روان شناسی و پرورشی کودک. تهران: انتشارات بنیاد. چاپ اول.
- ۱۶- سیف، ع. ۱۳۷۹. سنجش و اندازه گیری در علوم تربیتی و روان شناسی. تهران: انتشارات آگاه. چاپ پنجم.
- ۱۷- سیف، س. ۱۳۶۸. تئوری رشد خانواده. تهران: انتشارات دانشگاه الزهراء (س). چاپ اول.
- ۱۸- شاریته، ژ. ۱۳۶۹. کم رویی و راههای درمان آن. مترجم: هوشنگ رزم آزما. تهران: نشر صنوبر. چاپ اول.
- ۱۹- شرفی، م. ۱۳۷۳. با فرزند خود چگونه رفتار کنیم. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران. چاپ سوم.

- ۲۰- ماکارنکو، ا. ۱۳۶۵. گفتار های در باره تربیت فرزندان. مترجمان: ابوترابی، باقر زاده. تهران: انتشارات آگاه. چاپ اول.
- ۲۱- وین دایر. ۱۳۷۷. روان شناسی ابزار وجود حق مسلم شماس. مترجم: مهدی قراچه داغی. تهران: انتشارات علمی. چاپ اول.
- ۲۲- اکبری قمصری، ا. ۱۳۷۲. بررسی رابطه ی نقش خانواده در اجتماعی ردن دانش آموزان دوره ی راهنمایی، پایان نامه ی کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد، تهران.
- ۲۳- امینی، س. ۱۳۷۶. بررسی میزان شیوع و علل کم رویی دانش آموزان دختر سال سوم راهنمایی. پایان نامه ی کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد.
- ۲۴- بهرامیان، سیمین. ۱۳۷۴. بررسی رابطه ی نگرش های تربیتی والدین و رشد اجتماعی دانش آموزان سال سوم دبیرستان، پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم، تهران.
- ۲۵- پناهنده، ر. ۱۳۷۲. بررسی رابطه ی شیوه ی فرزند پروری والدین با میزان عزت نفس دانش آموزان دختر مقطع راهنمایی، پایان نامه ی کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم، تهران.
- ۲۶- پور انضایع، ک. ۱۳۷۱. بررسی رابطه پایگاه اقتصادی- اجتماعی والدین و ارتباط آن با عزت نفس دانش آموزان مقطع سوم راهنمایی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- ۲۷- جلیلیان. ۱۳۷۴. ارتباط جنسیت با کم رویی در دانشگاه آزاد واحد رودهن.
- ۲۸- عبادتی، ح. ۱۳۷۶. بررسی عملی بودن، اعتبار، روایی و فرم یابی مقیاس کم رویی استنفورد. پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه آزاد.

29- Baldwin, J. 1995. Adolescent's perceptions of parenting behaviors and its relationships to adolescent generalized anxiety disorder symptoms. *Journal of personality and social psychology*. 67, 67-78.

30- Baldwin, J . 1945. Parent- adolescence conflict in early adolescence. *Journal of the behavioral medicine*, 27-41.

31- Baumrind, D. 1966. effect 3 of authoritative parental control of child behavior, *child development*. 37, 887- 907.

32- Baumrind, D. 1989. authority of shyness in jones, W. H, Cheek, jom. 8 Briggs, S. R. (Eds), shyness: perspective on research and treatment. (pp. 36-43). New York: plenum.

33- Baumrind, D. 1967. shyness and sociability *journal of personality and social psychology*. Vol, 11, No, 2. pp: 330- 339.

34- Baumrind, D. 1973. development of subtype of shy. www.shyness.com

35- Bernet V.J. 1992. *child development*. London- LaTourette, Brace Jovanovich. 234-247.

36- Boury. 1991. The roles of respect for parental authority and parenting practices in parent-child conflict among African American, Latino, and European American families. *Journal of Family Psychology*, 22(1), 1-10.

- 37- Bronstein, Phyllis 1994 . pattern of dare child interaction in Mexican families: across- cultural perspective, journal of interactional of behavioral development. Vol. 17. N3. p 423- 46. sep 1994.
- 38- Buss, A. H, 8 ISCOE I. 1997 . the development of embarrassment journal of psychology. Vol. 41, pp: 330- 339.
- 39- Buss, A. H. 1999 . Self- consciousness and social Anxiety. Sanfrancisco: free man and co. 67, 3- 12.
- 40- Cooper smith. 2000 . Self-concept and its relation to age, family structure, and gender in head start children. Journal of Psychology, 113(1), 89-94.
- 41- Crozeer. 1995 . shyness, social behavior and relationships. Inj oers, W. H, cheek, j. m, 7 Briggs, S. R (Eds) shyness: perspectives on research and treatment. (pp: 227- 238) New York: plenum.
- 42- Falsi 1940 . The effect of family structure and family functioning on adolescents' perceptions of intimate time spent with parents, siblings and peers. Journal of Adolescent Research, 12(1). 25-43.
- 43- Kagan, j 1994 . in habited and uninhibited temperament synchronizer, W. r (Eds) shyness: Development, consolidation and charge. (pp 22-28). New York: plenum.
- 44- Lousily forod D. 1991 . the reticence, scale: and objective instrument to measure shyness, journal of personality assessment, Vol, 48, pp: 629- 631.
- 45- Maccoby. 1983 . Relations among perceived parental rearing behaviors, attachment style, and worry in anxious children. Journal of Anxiety Disorders, 22(2), 263-272.
- 46- Nelson, D. 2001 . the relationship between child behavior and parenting style. Vol, 129 issue 267, p, 2p, May 2001.
- 47- Zimbardo, P. G. 1977 . shyness. 4, 61- 65. New York: Addison- Wesley.
- 48- Zimbardo, Philips, G. and S: L. R. and I. 1981 . the shy child: apparent, scaliest preventing and over coming shyness from infancy to adult hood. 36, 18- 26. New York: MCG raw- Hill.